7. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення RDNA4. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf

Дзекунов Сергій Михайлович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;
ПВНЗ «Європейський університет»

АДАПТИВНА БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

Ефективна бюджетно-податкова політика має бути відносно гнучкою і адаптивною, щоб оперативно реагувати на зміну соціально-економічної ситуації в регіоні, країні, світі тощо. У загальному сенсі фіскальна політика повинна враховувати соціально-економічні зміни з урахуванням прогнозованих показників, що можуть випереджувати очікувані зміни.

Забезпечення адаптації до зовнішніх та внутрішніх змін у середовищі, в якому формується національна бюджетно-податкова політика, повинно здійснюватись шляхом поступової інтеграції динамічного моніторингу та гармонізації змін до вимог та інтересів держави.

До способів досягнення ефективної бюджетно-податкової політики можна віднести:

1. Політика коригування Державного бюджету – досягнення балансу Державного бюджету або зменшення бюджетного дефіциту.

Дана політика спрямована на зміну його стану з метою досягнення балансу доходів і витрат (бюджетної рівноваги), повинна збалансовувати бюджет, що не завжди визначає розвиток економіки. Іноді доцільно підтримувати додатне чи від'ємне сальдо бюджету.

2. Стабілізаційна політика вирівнювання економічного циклу – подолання економічної кризи або інфляції в країні на щорічній, циклічній основі або балансування бюджету на основі принципу функціональних фінансів. Бюджет балансується щорічно або в межах економічного циклу. Циклічність балансування враховує спад виробництва зменшуючи при цьому бюджетний дефіцит. Крім того, при інфляційному стрибку держава має піднімати рівень податків та скорочувати витратну частину бюджету. Це означає, що отримане позитивне сальдо бюджету може бути використане на покриття заборгованості, яка виникла під час спаду. Однак, зростання та спади в економічному циклі апріорі відрізняються між собою за глибиною і тривалістю. Балансування бюджету на основі функціональних фінансів означає використання незбалансованих бюджетів з метою стабілізації економіки. Тобто головним для

податкової політики є стабілізуючий вплив на економіку та своєчасність впровадження превентивних заходів із нівелювання негативних явищ, що пов'язані з циклічними коливаннями.

3. Політика фінансування дефіциту Державного бюджету за рахунок реальних доходів приватного сектору економіки.

4. Політика внутрішнього та зовнішнього фінансування – забезпечення витрат за рахунок залучення позик у населення, комерційних банків або за рахунок іноземних кредиторів.

5. Політика проведення грошової та кредитної емісії – за рахунок кредитів уряду з боку центрального банку або випуску нових грошей центральним банком, що приводить до монетизації дефіциту. При монетизації дефіциту держава отримує сеньйораж (дохід від друкування грошей). Однак, якщо приріст грошової маси перевищить приріст реального ВВП, виникне інфляція. В цьому разі всі економічні агенти змушені будуть сплачувати так званий інфляційний податок, який знизить їх реальні доходи.

Вирішення задачі досягнення формування ефективної бюджетно-податкової політики в сучасних умовах вимагає досягнення необхідного і достатнього рівня дієвості обраних інструментів бюджетно-податкової політики за обмежений проміжок часу.

Необхідний рівень реалізації ефективної бюджетно-податкової політики охоплює фінансове забезпечення функцій держав. Якщо податкова політика не може задовольнити даний рівень інтересів, то фіскальна політика має глибинні ресурсні проблеми. Достатній рівень ефективності визначає, що бюджетно-податкова політики дозволяє забезпечувати функціонування держави, використовуючи свої ресурси та інструменти впливу задля досягнення цілей суспільного та економічного розвитку. Таке визначення ефективності податкової політики, на відміну від трактування ефективності як співвідношення фактичних і очікуваних доходів та видатків бюджету, дозволяє представити результативність бюджетно-податкової політики у кількісній та якісній оцінці. Ефективність бюджетно-податкової політики визначається співвідношенням результату (доходів державного бюджету та податкових надходжень) до витрат (відносно ВВП). Згідно міжнародних стандартів ефективність податкової політики повинна розраховуватись на основі аналізу динаміки позитивного ефекту до витрат, а також на основі порівняння цих співвідношень із відповідними показниками інших.

В розрахунку порівняння та аналізу регулюючими показниками ефективності бюджетно-податкової політики виступають: питома вага реалізованої продукції у суб'єктів господарювання, що використовують податкові пільги, у ВВП та частки надходжень у загальних податкових надходженнях; відношення темпів росту надходжень від суб'єктів малого підприємництва, які використовують податкові пільги, та темпів росту витрат на фінансування програм розвитку малого підприємництва [5].

Основними критеріями ефективності податкової політики є можливість збільшення джерел доходів, здатність застосовувати оптимальну податкову базу, мінімізація витрат на стягнення податків, мінімізація витрат на сплату податків, рівний підхід незалежно від видів економічної діяльності.

Нажаль сьогодні в Україні не вдалося продовжити реалізувати суттєве зниження податкового навантаження, яке було законодавчо реалізовано в перший рік повномасштабного вторгнення росії. На шляху реалізації політики зниження податкового навантаження для стабілізації економіки стали наявність значного державного боргу, дефіцит бюджету та великі обсяги загальнодержавного споживання.

Предметом дослідження є особливості формування зовнішніх і внутрішніх факторів на способи досягнення ефективності бюджетно-податкової політики. Серед методів вирішення поставленої задачі досягнення ефективної бюджетно-податкової задачі є результати функціонування бюджетно-податкової політики. Виходячи із конкретної стратегії, політики і цілей держави, необхідно організувати систему збору, аналізу та обробки інформації всіх параметрів системи управління бюджетно-податковою політикою держави та всіх аспектів, що можуть впливати на ефективність системи.

Впровадження нових тенденцій для досягнення ефективної бюджетно-податкової політики, що врахує варіанти подолання дисбалансів у бюджетній сфері для формування моделі бюджетно-податкової моделі, можна виділити наступні:

– вдосконалення інституційного середовища функціонування бюджетно-податкової політики, а саме формування ефективної системи видатків із врахуванням принципів соціальної справедливості, економічної доцільності, фіскальної достатності;

– формування оптимальної структури видатків бюджету з мінімальними втратами рівня та якості фінансування за принципами узгодженості нормативно-правового забезпечення, збалансованості рівнів бюджетної системи, цільового використання з урахуванням реальних потреб, прозорості планування та прогнозування;

– збільшення частки видатків бюджету шляхом інвестування у інфраструктурні проекти, що забезпечують дієздатність важливих секторів економіки, сприятиме збереженню та зростанню кількості робочих місць, а також позитивно впливає на формування дохідної частини бюджету (надходження податків на прибуток, на доходи з фізичних осіб тощо);

– впровадження прозорості та публічності в управлінні, використанні та розподілі державних фінансів шляхом запровадження середньострокового бюджетного прогнозування та стратегічного планування з переглядом наявної системи державних цільових програм;

– здійснення державних закупівель максимально прозоро та з урахуванням загальних принципів конкуренції, ліквідація корупційної складової із

впровадженням заходів, спрямованих на недопущення бюджетно-податкових правопорушень;

– посилення контролю за сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету в повному обсязі; стабілізація стану фінансово-бюджетної дисципліни, зменшення кількості та обсягу порушень; удосконалення системи відповідальності учасників бюджетного процесу; посилення координуючої ролі держави у цьому процесі;

– реалізація прозорості та доступності інформації щодо ведення та формування бюджетно-податкової політики, забезпеченням відкритої звітності за всіма коштами, використаними отримувачами бюджетних коштів;

– забезпечення дотримання рівня, передбаченого у Меморандумі про економічну та фінансову політику між Україною і МВФ щодо дефіциту сектору загальнодержавного управління та інструментів його регулювання;

– подальшу регулювання координації фіскальної та монетарної політики країни в умовах відтоку депозитів з банківської системи; розширення бази оподаткування; збільшення ставок оподаткування пасивних доходів; законодавче затвердження додаткового імпортного збору; зміна вартісних меж контрольованих операцій та вдосконалення контролювання трансферного ціноутворення, що сприятиме наповненню бюджету та активізації процесів розвитку вітчизняного виробництва;

– подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та підвищення ефективності бюджетно-податкової політики шляхом досягнення принципів фіскальної справедливості та відповідальності, збалансування бюджетних потоків та впровадження доцільних прогресивних суспільних реформ для України [1; 2, с. 17-23; 3].

Крім поданих варіантів застосування методів Національного інституту стратегічних досліджень для досягнення позитивного результату за рахунок впровадження прогресивних реформ у податковій та бюджетній політиці країни, на нашу думку є врахування та аналіз показників суттєвості зовнішніх та внутрішніх чинників, що мають вплив на бюджетно-податкову політику. Необхідність впровадження та аналітичного розрахунку показників внутрішнього та зовнішнього впливу на формування, реалізацію та впровадження бюджетно-податкової політики продиктовано умовами своєчасного реагування та коригування управлінських рішень для досягнення кращого результату.

Управління факторів впливу можливе тільки за рахунок їх виявлення, класифікації та пошуку шляхів для нівелювання негативних подій. В залежності від того, в яких секторах бюджетно-податкової політики будуть мати вплив ендогенні або екзогенні чинники, виникає рішення щодо застосування фіскальних, економічних чи соціальних заходів усунення недоліків, що були виявлені у ході аналізу та реалізації політики. Адаптація бюджетно-податкової

політики відбувається за рахунок реалізації заходів, що дозволять і надалі ефективно виконувати поставлені задачі та цілі державного рівня.

Для визначення суттєвості факторів впливу на бюджетно-податкову політику вважаємо, що їх варто розглядати у двох ракурсах: зовнішні зміни і внутрішні зміни.

Зовнішні зміни можна згрупувати на загальноекономічні, а саме: зростання зовнішньої державної заборгованості України; посилення її залежності від іноземних кредитів; обсяг національного доходу; інфляція; платіжний баланс; нестабільність податкової системи; волантивність регулювального законодавства; рівень реальних доходів населення; зростання безробіття та ринкові: інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства; нерегульований приплив в Україну іноземного капіталу та надання йому переваги порівняно з вітчизняним; нераціональне використання іноземних кредитів; надмірна відкритість економіки України, не виважена лібералізація; зовнішньоекономічної діяльності; високий ступінь мобільності та взаємозв'язку фінансових ринків на базі новітніх інформаційних технологій; різноманіття фінансових інструментів і високий ступінь їх динамізму; посилення конкуренції між державами в фінансово-економічній сфері; надмірна залежність економіки від іноземного короткострокового спекулятивного капіталу, що робить фінансову систему надзвичайно вразливою; глобальні кризові тенденції та нездатність сучасних фінансових інститутів ефективно їх контролювати.

Внутрішні зміни поділяються на операційні: ефективність управлінського обліку в умовах динамічних процесів рику; структура поточних витрат; розмір страхованих запасів; операційне управління; фінансові: падіння платоспроможності населення; скорочення обсягів фінансових ресурсів фінансово-кредитних установ, що перешкоджає подоланню фінансової кризи та успішному проведенню подальших реформ; надмірний дефіцит Державного бюджету та переважно емісійне його покриття; масове ухилення від сплати податків та управлінські: невідповідна фінансово-економічна політика держави; помилки, зловживання та інші відхилення (безгосподарність, різноманітні економічні злочини тощо) в управлінні фінансовою системою держави; нестабільність фінансової системи; неефективність податкової системи, зростання економічної злочинності, корупції; недостатній державний контроль за здійсненням експорту та імпорту; нерозвиненість сучасної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності українського експорту; недосконаліть механізмів формування фінансової політики держави.

Перелік наведених внутрішніх та зовнішніх факторів впливу не є вичерпним, оскільки залежать від перебігу військових дій, зовнішніх та внутрішніх умов економічного розвитку і викликає коригування програм бюджетно-податкової політики. Подолання впливу негативних факторів (як внутрішніх, так і зовнішніх) обумовлює потребу у формуванні механізмів

державного регулювання для стабілізації розвитку в умовах обмеження ресурсів для поповнення бюджету.

Список використаних джерел

1. Оцінка дисбалансів у бюджетній сфері та шляхи її подолання. Аналітична довідка. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ocinka-disbalansiv-u-byudzhetniy-sferi-ta-shlyakhi-ikh-podolannya.

2. Луцик-Дубова Т.О. Управління бюджетною безпекою України. Галицький економічний вісник. 2013. № 3(42). С. 17–23.

3. Реформування податкової системи України – як спосіб вирішення податкових колізій. URL: https:// https://minjust.gov.ua/m/str_6905.

Дмитренко Аліна Вікторівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Юр'єва Поліна Борисівна,
доцент кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики;
Державний податковий університет

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ РЕГУЛЮВАННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Державний кредит – це ключовий інструмент державного регулювання економіки. Він поєднує функції фінансування бюджетного дефіциту, реалізації соціально-економічних політик, підтримки інвестицій, а також регулювання грошового та кредитного ринку. У сучасних умовах – глобальних шоків, військових конфліктів, необхідності мобілізації ресурсів – роль цього інструменту значно зросла, крім того одночасно підсилилась потреба у забезпеченні його прозорості, сталості й збалансованості. З огляду на це актуалізуються дослідження впливу державного кредиту на економічний розвиток та забезпечення сталості; ризиків, які він несе у зв'язку з ймовірним виникнення небезпечних боргових навантажень; механізмів, які використовуються в різних країнах для підвищення ефективності цього інструменту.

Теоретичні аспекти державного кредиту детально опрацьовані у класичних і сучасних економічних теоріях, зокрема такі аспекти – аналіз функцій державного боргу, макроекономічного впливу боргових зобов'язань, ролі процентних ставок і очікувань у формуванні кривої попиту-пропозиції позикових коштів. Міжнародні організацій також постійно мониторять та аналізують питання боргової стійкості, ризиків надмірного боргу, а також дають